UPPSALA UNIVERSITET
Inst. för hushållsvetenskap
Gävle vt. 1993

NORRLANDS VADDFABRIK

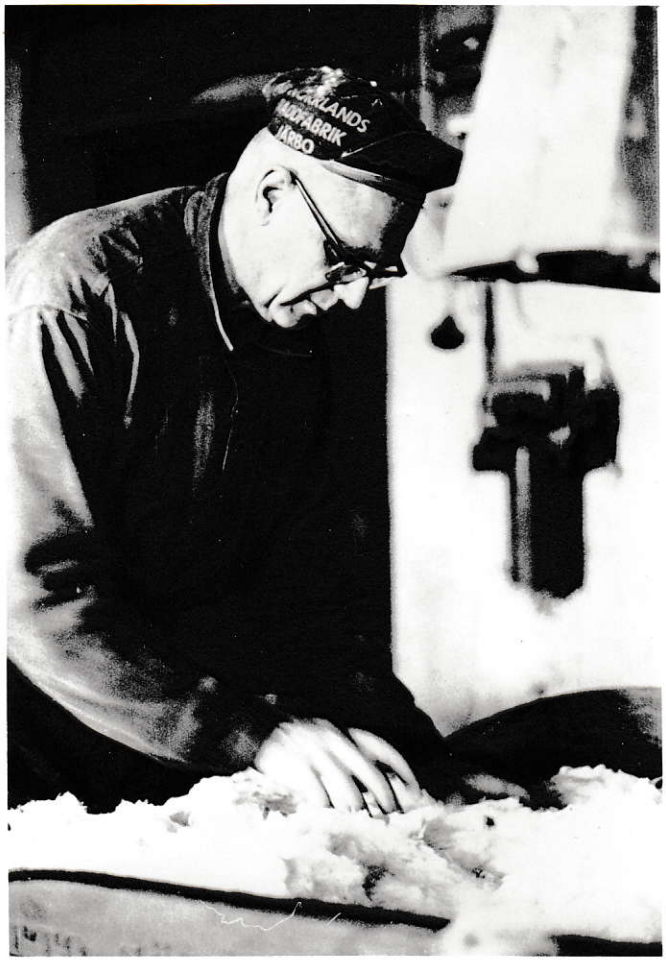

1. Nils Åström vid plysen.

Eva Carlborg
Textil igår - textil idag
Teknik och teknologi
Handledare Lillemor Lewrén

Innehållsförteckning

INLEDNING

Bakgrund 1
Syfte 1
Frågeställningar 1
Metod 1

RESULTAT

Fabrikens ägare 1
Fabriksbyggnaderna 3
Råmaterial 8
Maskinerna 10
Arbetsprocessen under 50-talet och framåt 13
Produkter 19
Kunder 20
Ekonomi och marknad 21
Arbetsmiljö 21

DISKUSSION

Tillförlitlighet 22
Obearbetade uppgifter 22
Bildförteckning 24
Källförteckning 24

INLEDNING

Bakgrund

Ann-Marie Björk på länsmuseet i Gävle föreslog att någon i kursen kunde skriva om vaddfariken som har funnits i Järbo. Den finns omnämnd med några rader i boken "Järbo i Gästrikebygd", men någon dokumentation i övrigt kände vi inte till.

Syfte

Eftersom det fanns så lite skrivet om Norrlands Vaddfabrik så kändes det mycket angeläget att göra en liten dokumentation av den.

Frågeställningar

Förutom själva fabriken och dess historia blev jag nyfiken på materialet vadd. De frågor som jag sökte svar på var följande:

När, och av vem grundades Norrlands vaddfabrik?
Varför förlades den just till Järbo?
Var köptes råvaran ifrån och hur förädlades den?
Vilka produkter tillverkades och var såldes de?
När var produktionen som störst?
När och varför lades tillverkningen ner?
Vilket/vilka råmaterial användes vid vaddtillverkningen?

Metod

Den metod som jag har använt mig av är främst intervjuer. Jag har också letat tryckta källor, kontaktat myndigheter och sökt i olika arkiv. Av Anders Berggren har jag bl.a. fått låna ett fotoalbum från 1968 med bilder från Norrlands vaddfabrik.

RESULTAT

Fabrikens ägare

Verksamheten vid Norrlands Vaddfabrik startades år 1900 av smeden Anders Berggren. Han var född år 1857 i Skog i Hälsingland. I vuxen ålder flyttade han till Gästrikland och gifte sig med barnmorskan Anna Hansdotter som var född 1853 i Ockelbo. De flyttade från Järbo till Rättvik år 1890 men redan efter ett år återvände de till Järbo. 1892 flyttade de till Finnäs i Järbo där de bosatte sig i ett gammalt ombyggt soldattorp, som idag ligger på Norrlandsgatan 2. Deras ägor sträckte sig ner till Jädraån och det var där som vaddfabriken uppfördes. Tillgången till vattenkraft var en viktig förutsättning för att kunna driva maskinerna i fabriken.

Anders och Anna fick åtta barn tillsammans. Äldsta dottern föddes 1883 och året därpå föddes sonen August Emanuel som kom att driva vaddfabriken vidare vid faderns död 1917. Till en början ägdes fabriken av AB Berggrens sterbhus men den 21 mars 1924 registrerades firman på August Berggren. (1885 föddes sonen Anders Israel som startade en vaddfabrik i Kungsgården. Anders son Torsten tog över verksamheten efter sin far men övergick så småningom till att reparera bilar.)

2. Anders Berggren, grundare av Norrlands vaddfabrik..

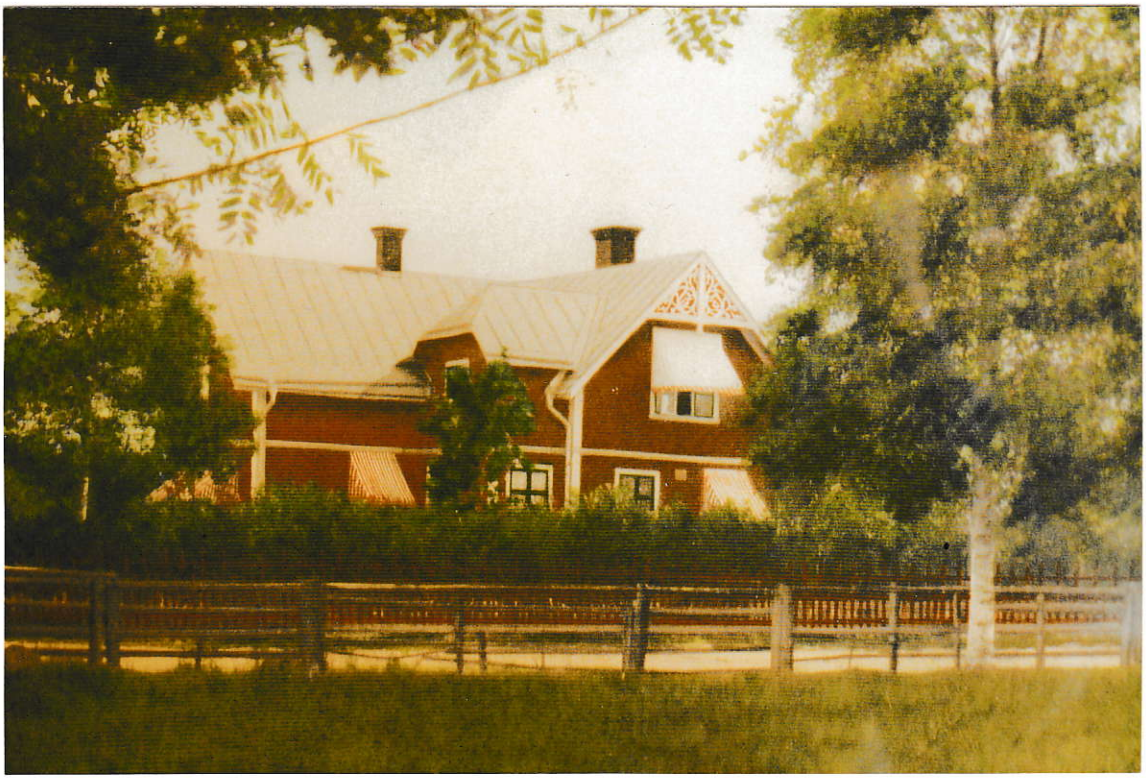

3. "Soldattorpet" på Norrlandsgatan 2. Under 60-talet byggdes huset delvis om till butik.

År 1912 gifte sig August med Bricken Petterson och de fick två barn, Gunvor och Rune, född 1917. 1944 fick Rune och hans hustru Birgit en son som fick namnet Anders efter sin farfars far. När August drog sig tillbaka övertog Rune vaddfabriken och sonen Anders hjälpte tidigt till i produktionen. Det var meningen att han en dag skulle överta fabriken efter sin far, men Anders fick astmatiska besvär och kunde inte arbeta vidare i fabriken. 1982 såldes företaget.

De nya ägarna flyttade tillverkningen först till Industrihuset och sen till gamla karosseri-fabriken i Järbo. 1988 gick Norrlands vaddfabrik i form av handelsbolag i konkurs, som avslutades 1989. I december 1994 försattes även Norrlands Vaddfabrik AB i konkurs.

4. Personalen och familjen Berggren framför fabriken. F.v. Ingrid Lundin, en flicka från Sandviken, Sven Svensson, vid sparken August Berggren, t.h. Rune Berggren med modern Bricken och sonen Anders. Troligen 1968.

Fabriksbyggnaderna

Den äldsta byggnaden var av trä och låg alldeles nere vid Jädraån där man kunde utnyttja vattenkraften till att driva maskinerna. År 1907 byggdes fabriken ut mot norr med ett tvåvånings stenhus som låg i anslutning till träbyggnaden. Omkring 1910 byggdes en kraftstation och man installerade elektrisk belysning i fabriken. 1911 byggdes en helt ny fabriksbyggnad väster om de äldre byggnaderna. Den byggdes i sten i två våningar och i källaren installerades en ångpanna som användes för uppvärmning, limkokning och torkning av limvadd. Ett magasin i två våningar finns med på ritningar år 1920. Det ersattes i slutet på 1920-talet av ett nytt magasin av trä, också det i två våningar. Båda magasinen låg rätt västerut från de övriga byggnaderna sett.

Skiss över Norrlands Vaddfabriks byggnader. Årtalen anger det år då de tidigast finns omnämnda i källmaterialet. Texten beskriver hur lokalerna användes år 1937.

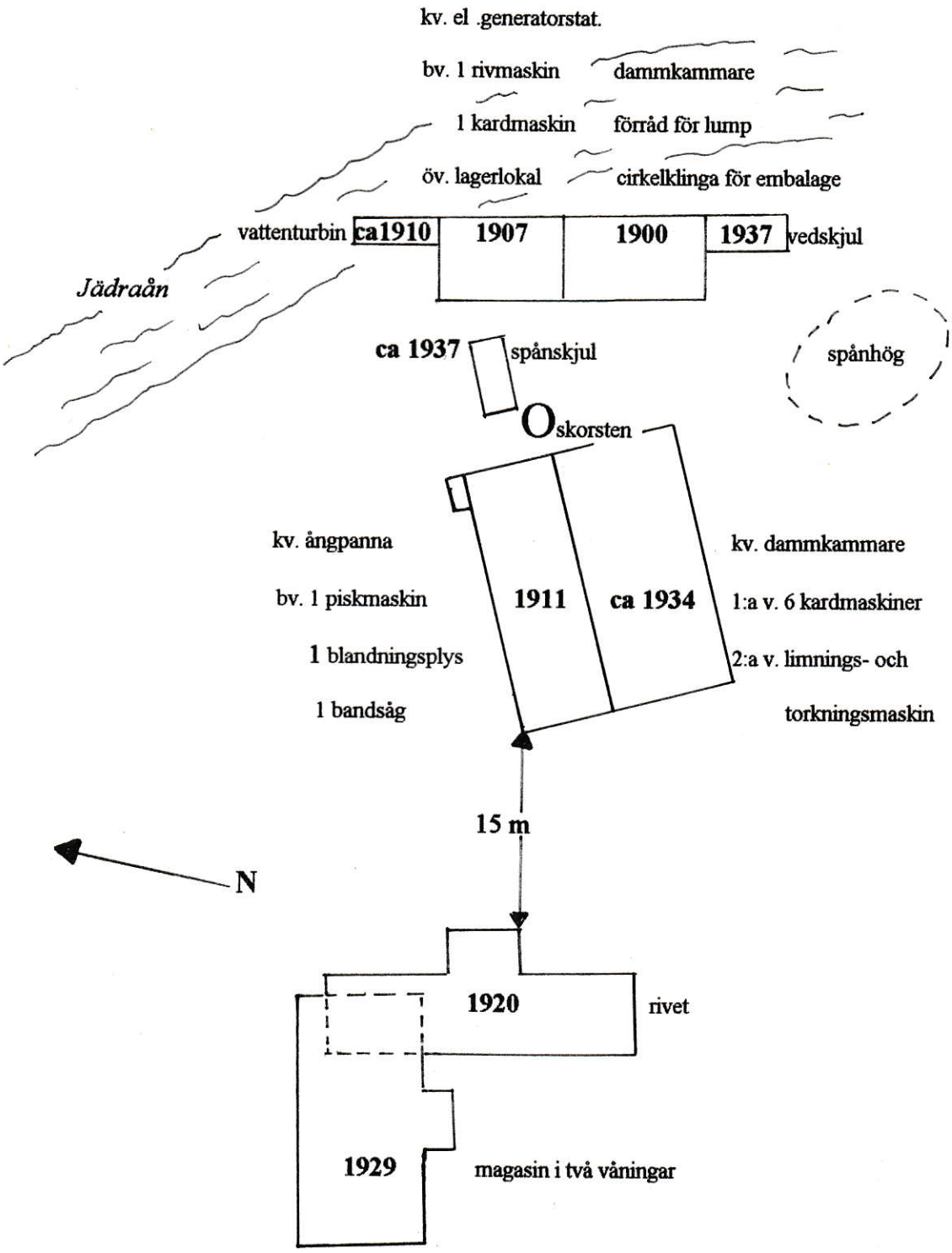

Skala ca: 1:500

5. Nils Åström skyfflar kutterspån till ångpannan.

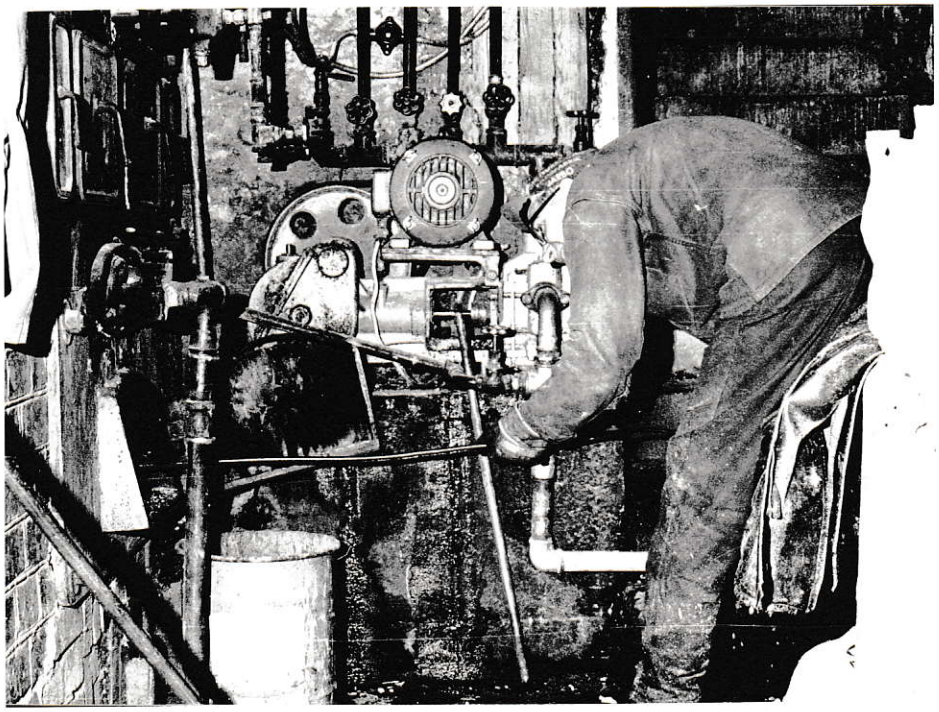

6. Nils Åström vid ångpannan.

I mitten av 1930-talet var det åter dags att bygga ut fabriken. En ny byggnad av sten med två våningar och källare byggdes ihop med byggnaden från 1911. Den nya byggnaden låg söder om den gamla. Ett nytt större magasin byggdes längre från fabriksbygnaderna och det "gamla" som inte hann bli så många år revs. I källaren till byggnaden från 1907 byggdes en generatorstation och från 1931 drevs fabriken med elektricitet, delvis från den egna kraftstationen.

7. Den nya fabriken från väster. August Berggrens "Gärd på halvsekeldagen".

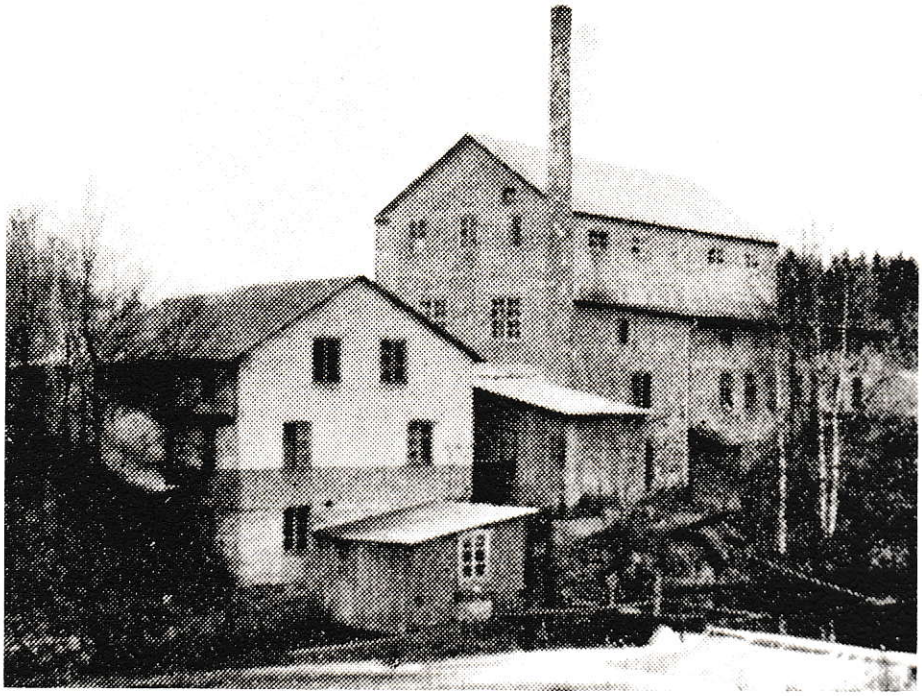

8. Fabriken i början av 40-talet med Jädraån i förgrunden.

9. Snickare Erik Ohlsson och Rune Berggren på "kontoret" i fabriken.

Under 30-talet byggde August och Bricken Berggren en ny villa, på vägen mellan "soldattorpet" och fabriken. Där inrymdes också kontoret till Norrlands Vaddfabrik. I själva fabriken fanns bara ett minimalt utrymme för kontorsarbete.

Råmaterial

Från 1920 och 1937 finns det uppgifter om att vadd tillverkades av bomull, ull och shoddy. I huvudsak var det bomullsvadd som tillverkades. Det var bara en kardmaskin som användes för ull och shoddy.

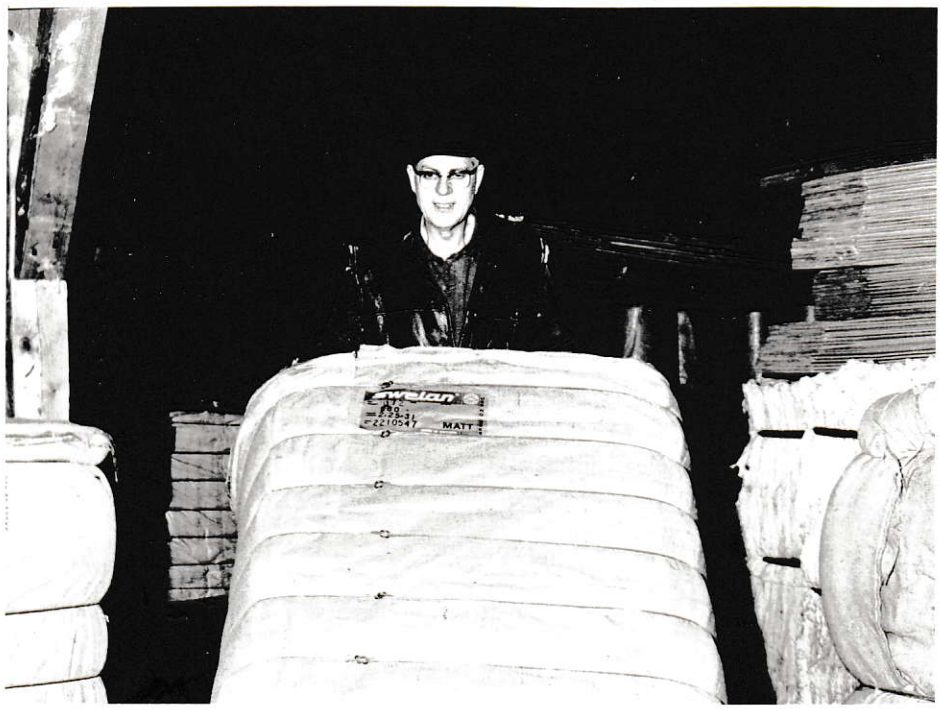

10. Nils Åström hämtar en bal i magasinet.

Bomullen köptes i stora balar som vägde mellan 200 och 280 kg. De kom med båt till Gävle hamn där de hämtades med häst och vagn. 1936 köpte företaget en lastbil av märket Chevrolet för att underlätta transporterna av råmaterial och vadd. Bilen levererades med båt till Stockholms hamn där den hämtades av ägaren. Hemfärden blev lite dramatisk eftersom bilen levererades utan förarhytt. Väl hemma lämnades bilen in till Järbo karosseri som försåg den med hytt. Bilen användes i företaget, förutom under krigsåren då man fick återgå till hästtransporter, ända fram till försäljningen år 1982. När kontrollbesiktning av fordon infördes, byggdes bilen om till traktor med vagn, eftersom Rune Berggren befarade att bilen inte skulle klara en besiktning.

Till gråvadden användes bl a lump som råmaterial. Lumpen samlades in under rundturer i Hälsingland. Anders Berggren var under 50-talet med och delade ut flygblad i brevlådorna med uppgifter om när de skulle komma och hämta lumpen. När de återvände med lumpen till fabriken var det farfar Augusts uppgift att klippa bort knappar och dragkedjor ur plaggen innan de kunde bearbetas i maskinerna.

Någon gång, troligen under 50-talet, började man också använda rayonull i produktionen. Den köptes från Svenska Rayon i Karlstad och fraktades per järnväg till Järbo. Senare användes också elaston och akryl till vadden.

11. Nils Åström och Sven Svensson fraktar en bal på kälke från magasinet till fabriksbyggnaden.

12. Nils Åström lastar vadd i en godsvagn på Järbo station.

Maskinerna

Vaddtillverkningen har förmodligen startat i mycket liten skala och av storleken på den första byggnaden att döma, fanns det troligen bara plats för några få maskiner. Från 1920 finns det mer uppgifter om verksamheten i den beskrivning av fabriken som Svenska Brandtarifföreningen har gjort. Där framgår det att det fanns kardmaskiner, blandningsplys, rivmaskin och cirkelklinga för emballage. Hur många kardverk det fanns framgår inte men det var minst fyra stycken.

1937 gjordes en ny beskrivning av Norrlands Vaddfabrik och där kan man få en mer detaljerad bild av vilka maskiner som fanns då:

1 piskamaskin
1 blandningsplys
1 bandsåg för skärning av vadd
7 kardmaskiner
1 limnings- och torkningsapparat
1 rivmaskin
1 cirkelklinga för emballage

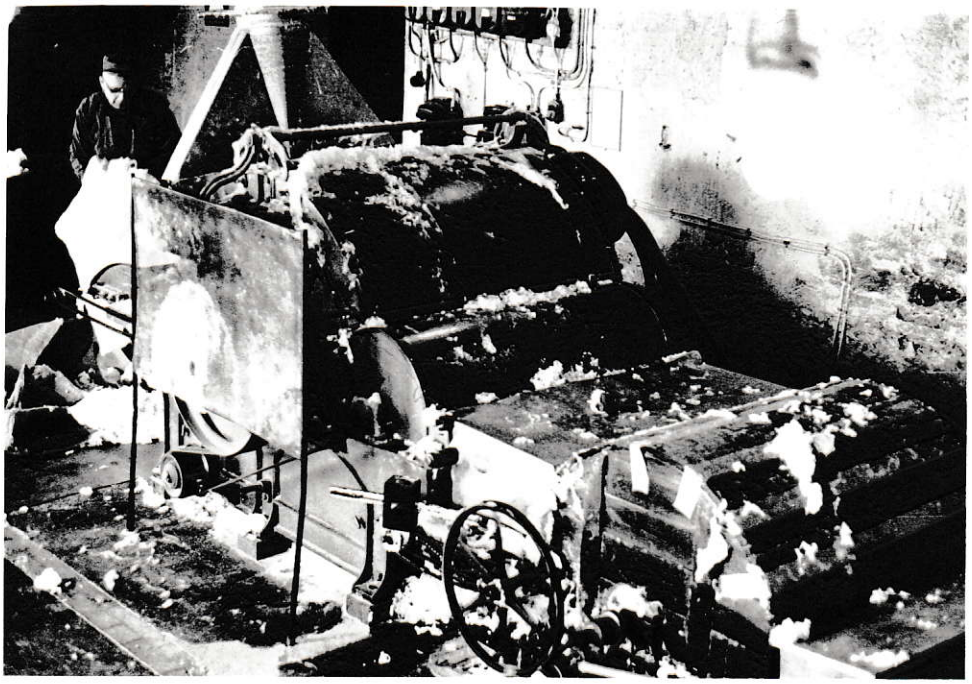

13. Nils Åström vid plysmaskinen.

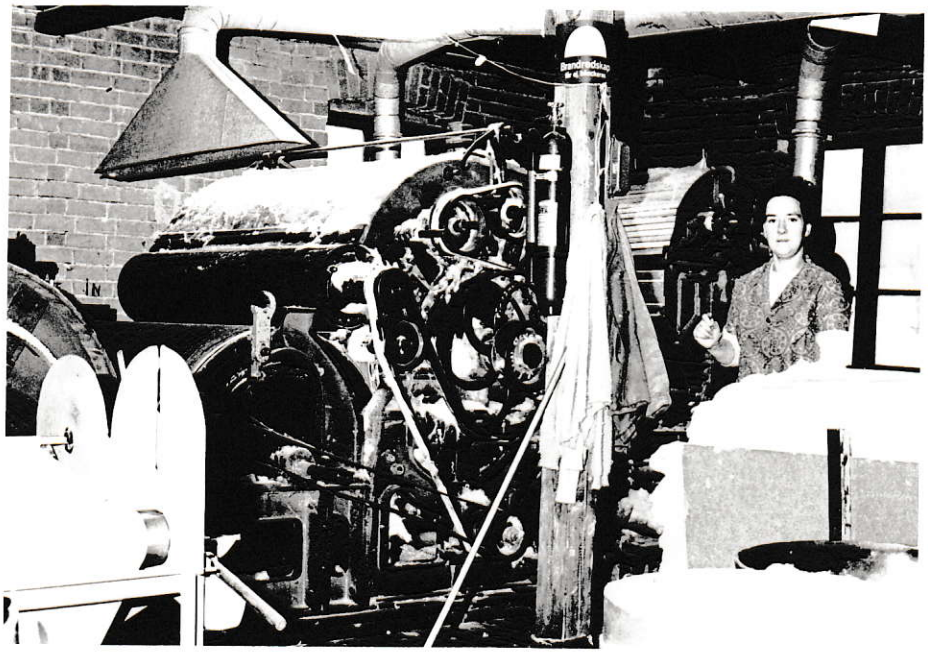

14. Ingrid Eklund vid ett av kardverken i "1907-års byggnad".

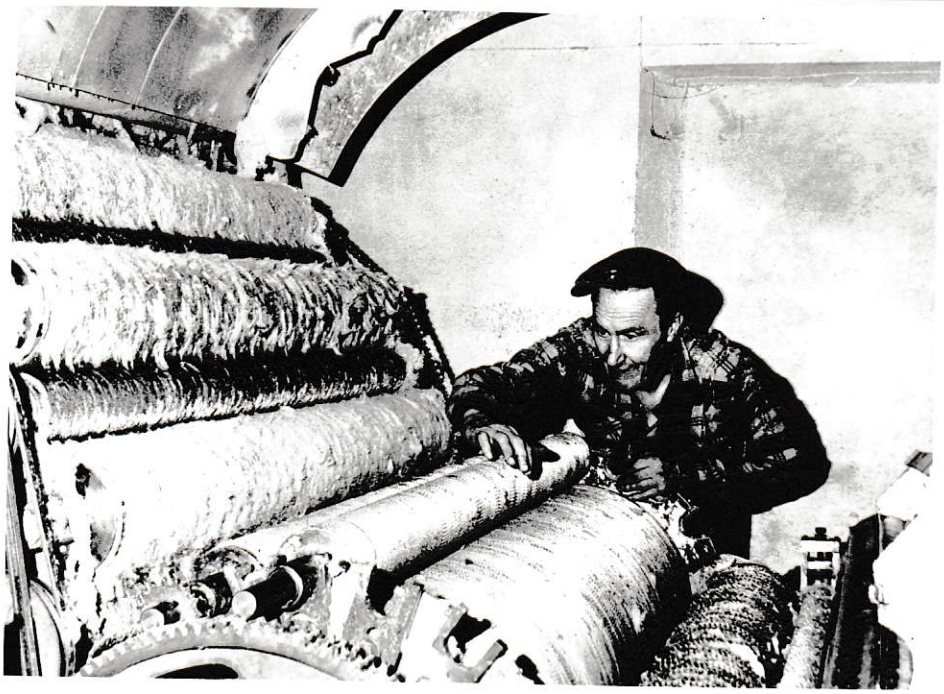

15. Sven Svensson kontrollerar ett kardverk.

16. Sven Svensson och Nils Åström lyfter fram ställningen som användes att hänga kardvalsar på vid rengöring och reparation.

17. Nils Åström rengör en kardvals.

Arbetsprocessen under 50-talet och framåt

Bomullsvadden behandlades först i en piskmaskin där vadden fluffades upp och kom ut lite knottrig och trådig. Därefter matades den in i plysen. Rayonullen matades direkt in i plysen medan lumpen först kördes i en rivmaskin. I källaren där dessa maskiner stod fanns också ett kardverk. Den vadd som skulle kardas på våningen ovanför, bars på ryggen uppför trätrappan i stora tunnor. I slutet av 50-talet eller början på 60-talet byggdes en fläkt som blåste upp vadden genom ett rör som mynnade ut i ett skåp med nättak, uppe i stora kardsalen. Från skåpet bars sedan vadden till de olika kardverken. I stora kardsalen fanns det tre stora kardverk. Ytterligare ett stod i källaren på det andra huset. Samtliga kardverk var utrustade med rullmaskiner där vadden rullades upp i porösa rullar.

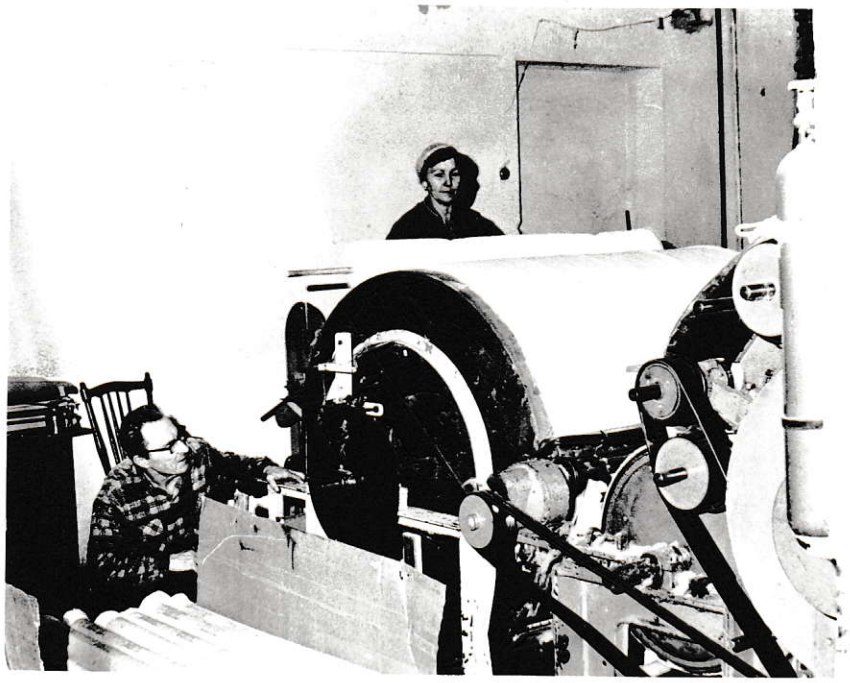

18. Ingrid Lundin rullar av vadd medan Sven Svensson kontrollerar kardverket.

Ovanpå stora kardsalen låg limvinden med limmaskinen och torken. Vadden som skulle limmas bars tidigare upp i trappan men under 60-talet tog man upp ett hål mellan våningarna och byggde en vinsch. Vadden matades in i limmaskinen och gick genom ett limbad. Därifrån transporterades vadden vidare genom en stor torktrumma som värmdes med hjälp av ångpannan. Vatten till pannan togs från ån och kutterspånen och sågspånen (som var mindre bra att elda med) köptes från sågen i Järbo. Fram till 50-talet var "Gubben Gren" anställd för att bl.a. skotta in bränslet i ångpannan, dygnet runt vid extrem kyla. Därefter installerades en skruv som automatiskt matade in spånen. På limvinden fanns också en bandsåg där den limmade vadden skars i olika bredder. Ytterligare en skärmaskin fanns på skärvind, dvs i tillbyggnaden på tegelhuset.

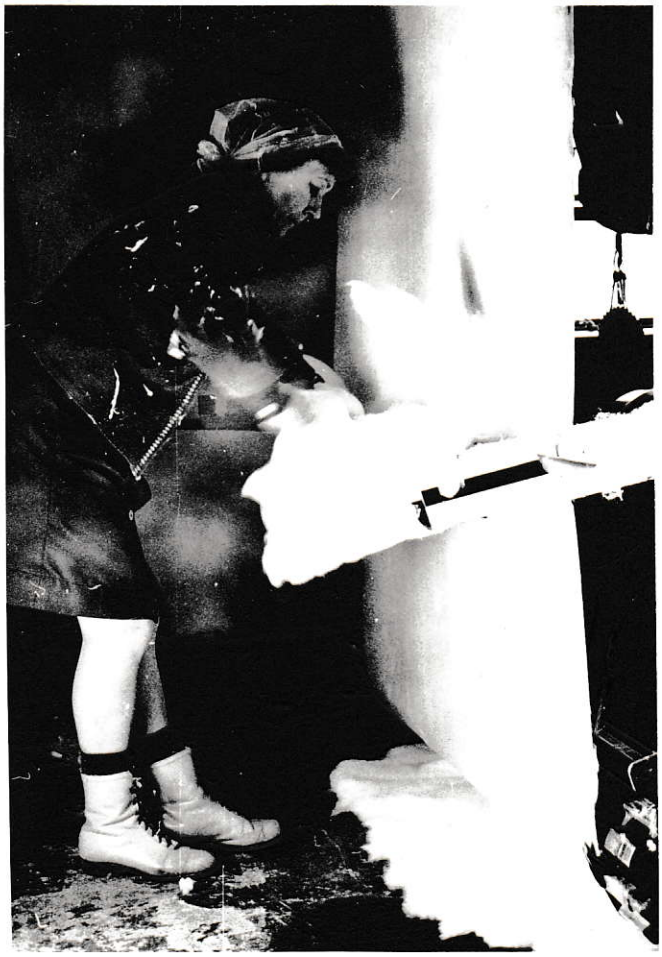

19. Ingrid Lundin river av vadden.

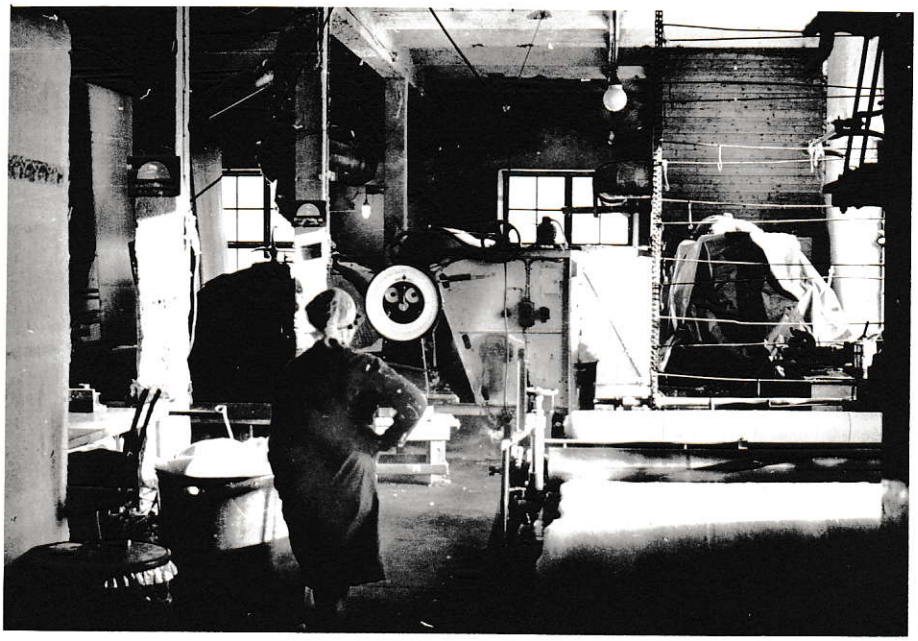

20. Ingrid Lundin i stora kardsalen. I hörnet vinschen för transport av vadden till limvinden.

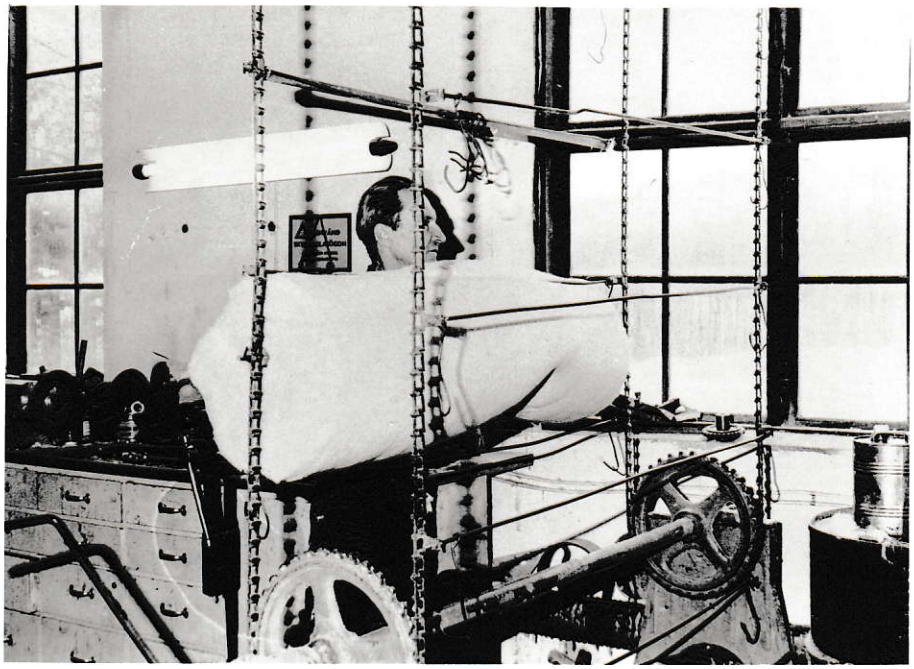

21. Sven Svensson fäster en rulle vadd i vinschen.

22. Torktrumman på limvinden.

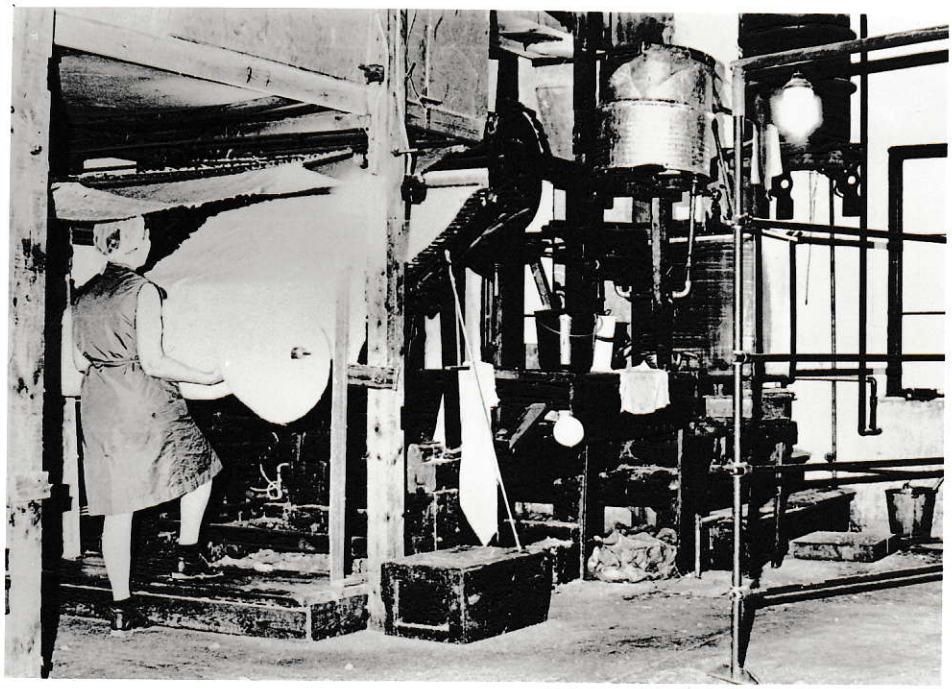

23. Ingrid Lundin lyfter ur en rulle färdiglimmad vadd.

24. Ingrid Eklund vid maskinen som rullar vadden med papper emellan.

25. Birgit Berggren sågar av yttersta delen av en fönstervaddsrulle.

I byggnaden närmare ån fanns, som tidigare nämnts, ett kardverk i källaren och på våningen över låg täckesvind. Där tillverkades vaddtäcken. Under 50-talet levererades täckesvadd till firman Vestergrens i Bomhus (idag Cykel och motor HB) som sydde vaddtäcken. Då firman lades ner övertog vaddfabriken sömnaden av täcken. För stickningen av vaddtäckena användes en speciell symaskin med en "överarm" som var ca 1,5 m lång. Före sömnaden spändes tygen med vadden emellan upp i stora ramar som sedan fördes in i symaskinen. Till kantavslutningarna användes en vanlig symaskin.

26. Ingrid Eklund och Birgit Berggren lägger ut vadd till ett täcke.

27. Rune Berggren syr ihop ett vaddtäcke med hjälp av specialsymaskinen.

Produkter

Den huvudsakliga tillverkningen genom åren har varit fönstervadd. Fabriken har också tagit emot löngods, d.v.s. förädlat kunders eget material. Från 1943 finns uppgifter om att det bl.a. tillverkades fönstervadd, täckvadd, limvadd, mjölkfilter och ylleflock.

Från 1965 går det att få fram mer om produkterna genom de bevarade fakturakopiorna. De produkter som finns fakturerade är:

Vitvadd art nr 1	4,05 kr/kg
Vitvadd art nr 2	3,50
Vitvadd art nr 3	3,25
Vitvadd P-A 69	4,80
Gråvadd art nr 5	2,55
Gråvadd art nr 6	2,20
Flock	1,50
Kemiskt ren bomull art nr 8885 B	6,75
Elastonvadd	9,75
Acrylvadd	11,75
Rayonullsvadd	6,00
Putsvadd Peru -318	4,80
Putsvadd art nr 1 Rayon	5,50
Fönstervadd plana	12,00 kr/kartong
Fönstervadd rullar	21,50
Sanitetsvadd	5,65 kr/kg
Tätningslister bunt 20 x 20/2	11,20 kr/bunt
Tätningslister obuntade	7,75 kr/kg
Frisérbomull oblekt	5,20
Frisérbomull blekt	5,90
Limvadd vit	6,00
Boredolremsor för timmer 50 - 100 mm	0,21-0,41
Boredolremsor för plank 25 - 105 mm	0,07-0,23
Polertrassel	15,00 kr/2 dussin

Vaddtäcken i olika kvalitéer och kuddar finns också med i fakturorna men i liten omfattning. De har troligen sålts mest genom den egna butiken som öppnades under 60-talet . Den var inrymd i soldattorpet som delvis hade byggts om för försäljning och försetts med ett stort skyltfönster mot Finnäsgatan. Där såldes även inköpta varor som sänglinne och en del tyger. Det var Birgit Berggren som skötte affären. I huset bredvid, där familjen bodde, fanns en ringklocka så de hörde när kunder ringde på.

Några exempel på lönkardning finns också med bland fakturorna. Det gäller omkardning av avfallsbomull och vadd.

Av fakturapärmen från 1971 och 1972 framgår att försäljningen över faktura har minskat i stor omfattning. Antalet olika kvalitéer av vadd har också minskat och det förekommer ospecificerade benämningar som div vit tapetserarvadd och div grå tapetserarvadd.

Fönstervadd

Fönstervadden levererades dels plana, dels i rullar. Till rullarna rullades vadden hårt, i hela dess bredd med ett tunt papper emellan. Rullarna sågades sedan i önskad bredd. Arbetet utfördes med hjälp av en press, skär och hårdrullsmaskin för vadd. Det yttersta på rullarna blev lite tunnare och det skickades på nytt ner till plysen och kardades om på nytt. Det var ett drygt jobb att sortera bort allt papper innan vadden kunde matas in i maskinen igen.

Tätningslister och frissérvadd

Till tätningslister och frisérvadd tvinnades vadden löst till en sträng som var ca 1 cm i diameter. Tätningslisterna gick igenom ett limbad och paketerades för det mesta i buntar. Frisérvadden såldes olimmad per kilo.

Boredolremsor

Boredolremsor användes till tätning dels för timmer och dels för plank i monteringsfärdiga hus. Enligt fakturorna var vadden för plank dubbelt så dyr som den för timmer. En tänkbar förklaring till prisskillnaden skulle kunna vara att boredolen för plank limmades men inte den för timmer. Vadden rullades och sågades i önskade bredder med hjälp av en bandsåg.

Täck- och madrassvadd

Enligt fakturorna levererades tre olika kvalitéer av täckesvadd, där varu nr 1 var den finaste. Till täcken användes främst elastone men även bomullsvadd förekom. Madrassvadden har jag inte fått fram några uppgifter om.

Sanitetsvadd

Sanitetsvadden levererades till företag som tillverkade dambindor. Vadden levererades skuren i bitar. Ett vanligt mått var 17 x 23 cm.

Tapetserarvadd

Tapetserarvadden tillverkades dels i bomull och dels med inblandning av lump, så kallad gråvadd. Gråvadden fanns i två kvalitéer art nr 5 och 6. Nr 5 var troligen den bästa eftersom den var dyrare.

Förbandsvadd

Enligt ett bevarat, förpackat prov så kan fönstervadden användas till förbandsvadd, ansiktsvadd och putsvadd. Den är tillverkad av kemiskt ren rayonvadd. Anders Berggren har prover kvar från tiden då fabriken ägdes av hans far och det är troligt att proverna är från slutet av den perioden.

Kunder

De största kunderna var under 60- och 70-talet återförsäljare som Åhlén & Holm AB, Kooperativa Förbundet, ASK-bolagens ekonomiska förening u.p.a. De köpte främst fönstervadd men också tätningslister. En del byggföretag köpte stora mängder boredolremsor. Även vissa företag som köpte sanitetsvadd köpte stora partier.

Tapetserare, möbelaffärer, sadelmakare och frisörer hör till de vanligaste kunderna men även något skivbolag och barnvagnsaffär har jag hittat bland fakturorna. Kunderna är i stort sett från hela landet.

Ekonomi och marknad

De uppgifter som jag har fått fram om ekonomin är mycket knapphändiga. Från 1917 till början av 40-talet finns en uppgift om att omsättningen hade fördubblats. Då arbetade, förutom ägaren och hans son, åtta personer i företaget. 1963 har arbetsstyrkan vuxit till 13 personer.

Jag har fått ta del av bevarade fakturapärmar från 1965-67 och 1971-72. Där går det att få fram en del uppgifter men hur stor del som sålts över faktura och hur stor del som sålts kontant i butiken framgår inte.

Troligen var produktionen som störst under 60-talet. I en tidningsartikel från oktober 1963 berättas att vaddfabriken har byggts ut och fortsätter att expandera. En del vaddfabriker hade upphört med sin produktion och Norrlands vaddfabrik fick många nya kunder. För att hinna med leveranserna var man tvungen att köra skift på en av maskinerna. Efterfrågan på fönstervadd var mycket säsongsbetonad och för att få spridning på produktionen lämnades försäsongsrabatt till kunder som beställde i god tid.

Vaddfabriken levererade varor från Kiruna i norr till Lund i söder. Under 60-talet och början av 70-talet utgick fraktbidrag (för norrlandsföretag ?) och det blev relativt billigt att skicka varor ut över landet. Som exempel kan nämnas att det kostade 9:50 att skicka 60 kg vadd med järnväg från Järbo till Malmö år 1965. Fraktkostnaden var 21:50 och fraktbidrag utgick med 12 kronor.

Under slutet av 60-talet gick produktionen sakta tillbaka. En starkt bidragande orsak var att efterfrågan på fönstervadd sjönk.

Arbetsmiljö

Arbetet i vaddfabriken var mycket dammigt, bullrigt och också farligt andra sätt. På den tiden som maskinerna drevs med hjälp av remmar var risken för allvarliga olyckor mycket stor. Tunga lyft förekom och all förflyttning av vadd mellan olika salar och våningar utfördes med mannakraft till slutet av 50-talet. Mindre tillbud har inträffat vid olika tillfällen. År 1943 inträffade en tragisk dödsolycka då Knut Bodell (f.1913), fastnade i remmen i kardsalen och avled av de skador som han fick.

Vaddfabriken var säkert inte någon farligare arbetsplats än många andra fabriker och synen på säkerhet och förebyggande åtgärder hörde inte till den tidens anda. Under 50- och 60-talet gjordes många förbättringar för att underlätta arbetet och förbättra arbetsmiljön. Det var då som skruven för automatisk spånpåfyllning till ångpannan installerades och fläkten som blåste vadden mellan våningarna togs i bruk. Likaså byggdes vinschen vid den här tiden. Fläktar med utsug sattes också in för att förbättra luften i lokalerna.

DISKUSSION

Tillförlitlighet

Uppgifterna från Svenska Brandtarifföreningen ger en bra dokumentation av byggnaderna och till en del av den maskinella utrustning. Likaså framgår det vilket råmaterial som man använde sig av vid tiden för inspektionerna, 1920 och 1937. Uppmätningar och beskrivningar verkar vara mycket noggrant utförda och tillförlitligheten är troligen mycket god.

Vid intervjuerna uppgav både Anders och Birgit Berggren att vissa saker var svåra att komma ihåg och likaså den exakta tidpunkten för t.ex. förändringar och förbättringar i lokalerna. Därför har jag medvetet varit mycket vag vid vissa tidsangivelser. Fotoalbumet som Anders sammanställt ger en mycket bra bild av arbetet i fabriken och har ett mycket högt källvärde.

I fakturapärmarna kan man utläsa en del om vilka kunderna är, vilka produkter som producerats m.m. Några ekonomiska bedömningar går dock inte att göra eftersom det inte är säkert att pärmarna är helt kompletta. Den kontanta försäljningen framgår inte heller av materialet.

När arbetet påbörjades var ambitionen att avsnittet om ekonomi och marknad skulle utgöra en viktig del av arbetet. Jag har dock inte fått tag på årsredovisningarna som skulle kunna ha varit en viktig källa för att följa utvecklingen av företaget. De fakturapärmar och tidningsartikeln som jag har haft som grund för det avsnittet ger en osäker bild av hur utvecklingen egentligen har varit.

För att sätta in Norrlands Vaddfabrik i ett större sammanhang så har jag sökt uppgifter om produktionen av vadd i hela landet. Via statistisk årsbok kan man få en bild av mängden importerad okardad bomull från och med år 1937, men det framgår inte hur stor mängd som använts för att tillverka vadd och hur stor mängd som använts för att spinna garner. I årsböcker mellan 1896 och 1935 finns bomull med bara som vävnader och garner. Av dessa uppgifter är det svårt att få fram ett tillförlitligt underlag. Noteras kan dock att 1938 importerades 937 ton rayon och dyl. fibrer .Det är första året som rayon omnämns. Importen av okardad bomull var år 1937 34.051 ton. 1959 hade den minskat till 17.532 ton och 1979 var den endast 4.253 ton.

Uppgifterna om släkten Berggren har jag fått från avskrifter av husförhörslängder fån 1880-talet. Jag har inte själv gått till den ursprungliga källan.

Obearbetade uppgifter

Via Patent och Registreringsverket kanske det går att få fram mer uppgifter om företaget.(Jag gav upp efter att ha hamnat i oändliga telefonköer att antal gånger.)

I boken Sveriges privata företagare, Norrlandsdelen omnämns att August Berggren är medlem i Sveriges Vaddfabrikanters förening. Om föreningens arkiv finns kvar så skulle det kunna vara en bra källa för att sätta in vaddtillverkningen i Järbo i ett större sammanhang.

Yrkesinspektionen i Gävle distriktet hade endast några besökslappar och brev kvar från Norrlands Vaddfabrik. En del av deras äldre dokument finns hos Landsarkivet i Härnösand och eventuellt kan det finnas mer material om vaddfabriken där. Arbetet har haft en förmåga att växa och jag har tvingats sätta stopp i sökandet för att kunna avsluta arbetet i rimlig tid.

Slutord

I arbetet har jag kunnat följa hur Norrlands Vaddfabriks verksamhet startade i liten skala och så sakta växte för att bli en mindre fabrik, som säkert har betytt ganska mycket för det lilla samhället Järbo. Efterfrågan på varorna minskade, fabriken såldes och verksamheten upphörde så småningom. Av byggnaderna som hörde till Norrlands Vaddfabrik finns det inget kvar idag. Villorna har brett ut sig längs Norrlandsgatan ner mot Jädraån. Det enda som påminner om vad som en gågng varit när namnet på gatan, Norrlandsgatan.

28. Norrlandsgatan 1996 med det ombygda soldattorpet i bakgrunden.

Bildförteckning

Samtliga bilder, utom nummer 2, 3, 7, 8 och 28, är tagna av Anders Bergren. Han sammanställde ett album till sin far julen 1968 med bilder från Norrlands Vaddfabrik. Repropfoto Länsmuseet Gävleborg.

Bild nr 2 Gammalt foto, fotograf okänd. Reprofoto Eva Carlborg.

Bild nr 3 Fotografi taget av Gustav Holm. Reprofoto Eva Carlborg.

Bild nr 7 Tavla av William Eriksson, Torsåker. Reprofoto Eva Carlborg.

Bild nr 8 Reprofoto ur boken Sveriges privata företagare, Norrland.

Bild nr 28 Eva Carlborg.

Källförteckning

Tryckta

Från Gästrikland 1979

Järbo i Gästrikebygd

Sveriges privata företagare, Norrland

Artikel i Arbetarbladet, 19 oktober 1963

Intervjuer

Birgit Berggren, f.1915

Anders Berggren, f.1944

Myndigheter

Handelsregistret, Länsstyrelsen i Gävleborgs län

Yrkesinspektionen Gävledistriktet

Riksförsäkringsverket

Brandförsäkringsverket

Arkiv

Arbetarbladets arkiv

Gefle Dagblads arkiv

Sandvikens kommuns arkiv

Skandiakoncernens arkiv

Övrigt

Fakturapärmar från 1965, 1966, 1967, 1971 och 1972

Avskrift av husförhörslängd från 1880-talet